

Det franske verbet *essayer* betyr å prøve seg. Essayet som sjanger er vanskelig å definere tydelig. De beste essayene tilhører adelen av litteratur. De er urolige, men allikevel ordnende bevegelser mellom vitenskap og fiksjon, mellom en aristokratisk og en demokratisk formidling og mellom det personlige og det allmenne. Det gode essay er bevegelse. Den svenske litteraturkritikeren Horace Engdahl, Nobelkomiteens sekretær, har oppsummert sjangeren slik: «Tekster som ikke kan sammenfattes! Det er det siste tilfluktssted for en gammeldags, tidsødende, personbundet og vanskelig flyttbar mental disposisjon, hvis slitte navn er kunnskap.»

Essayet er den enkeltes form. Denne lange innledningen er til for å bidra til en sympatisk holdning til filosofen Helge Salemons fascinerende, imponerende og tidvis rastløse, digressive, urolige og krevende tekst.

Jeg leser hos ham to ærender. Han kaster seg aktivt inn i en påtrengende viktig historisk problematisering av vår vestlige kulturs selvfølgeliggjorte forhold til individualisme. For oss – det senmoderne vestlige mennesket – er individualismen en grunnleggende selvforståelse. Individualismen fremstår ofte som et påtrengende amerikanisert fenomen, men dens røtter er nok mer europeiske. Salemons peker på at vekten på det/den individuelle er så selvfølgelig at vi betrakter det som både et tidløst og universelt fenomen. «Sagt på en annen måte blir den overalt stadig mer historieløs. Og roser seg av det.»

Og for oss – ikke minst som leger og behandlere – er det ikke vanskelig å få øye på individualismens kostnader. Den som tror at han eller hun som til overmål skal klare alt selv, realisere seg selv, være original og unik, dyrke selvstendighet, skamme seg over avhengighet osv., er plagsomt hypig den samme som henfaller til utmattelse, brente erfaringer og ensomhet. Den *enestående* er en som står alene. Denne innledende delen av Salemons tekst er kortfattet og utmerket.

For en lege som er gjengs nysgjerrig, men ikke fagfilosof, blir det noe mer krevende når han søker denne forstrukne individualismens røtter i antikkens åndshistorie. To kilder blir raskt sentrale: Homers *Iliaden* og *Odyseen*. Dette er filosofihistorie, sveipende over egyptiske, mesopotamiske, jødiske forståelser, så via Athens Platon og Aristoteles. Jeg må tilstå at jeg som leser har få forutsetninger for å komme med kritiske innvendinger.

Tidsskriftet ber i sin mal for oss anmeldere om å ta stilling til om bøker til anmeldelse skal anbefales for leger. La meg her svare dobbelt: Ja, dette entusiastiske essayet skal anbefales. Legevirkosomhet er en gåtefull gjeskjef. Å være en praktiserende lege er en blanding av en rekke virksomheter: Vi er egentlig ikke vitenskapspersoner, ikke

håndverkere, kunstnere eller filosofer. Vi beveger oss imellom alle praksisformene. Vi er ikke primært tenkere, vi lager ikke et produkt, men vi lever av *møtet*; som har det paradoksale mål at vi lager møter – også kalt relasjoner – som har det klare mål at slike møter skal opphøre. Vår praksis er rettet mot det som er praktisk livsvisdom, som Aristoteles kalte *fronesis*. Og det er klart at i en slik gåtefull virksomhet som helsearbeid nødvendigvis er, så kan vi ha glede av å lese et slikt filosofisk essay.

Innvendingen mot den anmeldte teksten er altså at den krever en del av leseren. Men er det egentlig en innvending? Et lite PS er at jeg kunne ønske at forfatterens prolog om samtidens individualisme og kollektivitet ble noe mer fulgt opp senere i boken. Hva med mer om den moderne bevissthetens historieløshet? Men kanskje det kommer en ny tekst – før det er gått nye 17 år.

Finn Skårderud

Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer

Dronningen av fakta

Håkon Lasse Leira, red.

Ingen kommer undan politiken...

Festskrift til Ebba Wergeland på sekstiårsdagen. 279 s, tab, ill. Oslo: Transit, 2006.

Pris NOK 298

ISBN 82-7596-059-2

Går det an å bli forelsket i en hjerne? Jeg får inntrykk av det når jeg leser festskriftet til Ebba Wergeland. Ebba Wergelands metode er den grundige undersøkelsen, den nøkterne analysen og den presise presentasjonen, hvor

ordene er som laserstråler. Hun er en hund etter fakta, men bjeffer ikke med dem. Det er som Tor Obrestad skriver i en hilsen: «Det var det saklege i måten ho argumenterte på, som gjorde at me lytta (...) Me fekk kjensla av å vera saman med et menneske som veit.»

Men ingen blir forelsket i en datamaskin. Når Ebba Wergeland får så mange faglige og politiske kjærlighetserklæringer, er det fordi hun også har et hjerte som lider av det Ibsen kaller «rettskaffenhetsfeber». Det er en intens og kronisk glød over hennes medisinske solidaritetsarbeid. Hun har alltid, sagt med Olof Lagercrantz, «lyssnat åt det tysta holdet», det være seg gravide kvinner bak kassaapparatene i supermarkedene i Norge eller palestinerne ranet for land og helse i flyktningleirene i Midt-Østen.

Festskriftet til Ebba Wergeland minner om det verdifulle ved denne sjangeren. I et

festskrift er det lov å vise følelser, rose og uttrykke takknemlighet, noe vi er sparsomme med i det medisinske og akademiske livet for øvrig. Festskriftet innbyr til oversikt og lange linjer, i motsetning til de små bitene som preger hverdagen. Det summer opp innsats gjennom et faglig liv og demonstrerer at et menneske kan bety en forskjell, noe som ikke er så lett å se når dagen er en regnskapsenhet. Disse styrkene merker vi i festskriftet til Ebba Wergeland. Men boken har også festskriftets svakheter. Her er 30 bidragsytere, med stor spredning i emner og form. Noe er nyskrevet med forelsket penn, annet virker som gammelt stoff som har ventet på en bok. Det beste med boken er at den setter lyskastere på en heltinne i norsk medisin. En som har blandet fag og politikk på en forbilledlig måte, en som med begavelse og mot har løftet arven etter radikale sosial- og arbeidsmedisinere. Ebba Wergeland har ikke nøyd seg med dråper fra medisinflasken som Oscar Nissen advarer mot (1): «Den tænkende læge berøres paa det pinligste, naar han med medisinflasken skal bøde paa overanstrengelsen, paa den daarlige og knappe kost, paa det slette hus, paa den forpestede luft – fattigdommens følgesvend. Han vet, at han byr stene for brød. Men hva skal han gjøre?» Ebba Wergeland har vist hva han skal gjøre: Drive politisk primærprofylakse.

Per Fugelli

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Johansen A, Kjeldsen JE, red. Virksomme ord. Politiske taler 1814–2005. Oslo: Universitetsforlaget, 2005: 180.

Nevrologi og kunst

F. Clifford Rose, red.

The neurobiology of painting

360 s, tab, ill. London: Academic Press, 2006.

Pris EUR 145

ISBN 0-12-3668751

The neurobiology of painting er en bok basert på et nummer av tidsskriftet *International Review of Neurobiology*. Boken er en oppfølger av en tidligere publikasjon om emnet nevrologi og kunst (1).

Boken omhandler forholdet mellom hjernen, nevrologi og kunst, er delt inn i sju seksjoner og har over 80 fargeillustrasjoner i et eget appendiks. Den har 22 bidragsytere fra Europa og USA, hvorav to norske nevrologer, Espen Dietrichs og Tiina Rekan. Dette vitner om at norsk nevrologi markerer seg internasjonalt innen dette feltet.

I første seksjon belyses kunst i lys av hjernens håndtering av visuell informasjon. Deretter følger seksjoner om kunst i forhold til episodiske nevrologiske forstyrrelser,